

Conxita Mir Curcó, *Indià i republicà. Una vida a les Amèriques amb els orígens de fons*. Ramon Curcó Rubio (Torregrossa, 1884 - Lleida, 1939), Pagès editors (Col·lecció Guimet, n.º 250), Lleida, 2023, 292 pp.

Quan la història va començar a desplaçar el seu focus des dels suposats grans personatges cap al conjunt de la societat, les biografies es van començar a mirar una mica de reüll. Els protagonistes de la història ja no eren les individualitats (generalment reis, generals, polítics i algun poeta), sinó la col·lectivitat (nació, poble, classe o gènere). I tanmateix, ara i adés, la història l'han fet sempre els homes i les dones concrets. És clar que no es poden biografar tots, però també és cert que la vida d'un home o d'una dona concreta pot il·lustrar perfectament una època i posar al descobert aspectes que una visió només col·lectiva pot amagar o desfigurar.

I això és justament allò que ha fet la historiadora Conxita Mir biografant el seu padrí matern, Ramon Curcó Rubio: *Indià i republicà*. Un home emprenedor i, conseqüentment, un punt aventurer. Una biografia que hom pot qualificar perfectament de novel·lesca, però que l'autora, amb bon criteri, ha escrit d'acord amb els paràmetres historiogràfics més exigents.

Mir planteja la biografia a dos nivells. En primer lloc, les dades més personals de Ramon Curcó. Fet que li va exigir investigar en distints arxius de dos continents (Europa i Amèrica, nord i sud) i, després, treballar-les amb delicada meticulositat: en part, perquè no sempre eren fàcils d'encaixar; i en part, perquè mai pot estar segura del tot que les té totes. Alhora, les ha de confrontar amb la memòria familiar i els papers que d'aquesta li han arribat; una i altres, més aviat escassos a causa tant de la vida aventurera del protagonista com dels avatars d'una època poc amable. En segon lloc, estudia els principals espais socials i polítics on va transcorre la vida del seu padrí: Torregrossa i Veneçuela. Aquesta, sumida en les tensions originades per una creixent indústria petroliera i sotmesa a diferents règims dictatorials.

S'analitza minuciosament la vida social i política de Torregrossa des de les darreries del segle XIX fins el final de la guerra civil, fent èmfasi en la tradició republicana, que era la de la família Curcó. S'assenyalen els aspectes positius, que són uns quants, però també les ombres, principalment les dificultats per establir una pràctica democràtica robusta. Fet que, molt probablement,

va influir decisivament en l'esclat de violència que va viure Torregrossa durant les anys 1936-1940. Des d'aquest punt de vista, val la pena assenyalar que al poble no hi va haver eleccions per elegir l'ajuntament fins el 1934; unes eleccions que, fatalment, van acabar anul·lades. Fins aleshores, sempre s'havia arribat a acords per evitar-les. Acords als quals, potser sorprenentment, no eren aliens els republicans del poble. Tot plegat posa de manifest l'enorme pes del caciquisme, a Torregrossa i en tants altres pobles de la circumscripció, com bé ha estudiat Conxita Mir en el ja clàssic *Lleida (1890-1936). Caciquisme polític i lluita electoral*.

El jove Ramon Curcó va deixar el poble i la família just acabat el servei militar, aprofitant una oferta per anar a treballar a les obres del Canal de Panamà. Allí, d'on partirà molt aviat, va començar un llarg periple que el portarà per diferents països de dos continents. El seu model era fer fortuna a Amèrica per treure de pobres la família de Torregrossa. el vell model dels indians, d'escassa tradició, s'ha d'assenyalar, a les comarques del Ponent català. Tanmateix, diu la neta historiadora, aquell model ja havia passat a la història, i encara que en un primer moment va semblar que assoliria l'èxit –la casa familiar construïda al poble en seria el millor exemple– la conjuntura històrica, certament molt complexa, així com les dificultats per fer front als poders tradicionals en la Veneçuela dictatorial de finals dels anys vint i principis del trenta, van fer que aquest projecte acabés en un fracàs. D'altra banda, durant l'última etapa veneçolana, mentre lluitava per salvar els negocis encara li va quedar temps per convertir-se en un dels líders sindicals de la naixent indústria petrolera veneçolana. Compromís que provocaria l'expulsió del país per part del govern; un cop a Catalunya, la fama de revolucionari que l'acompanyava segur que jugaria en contra seu.

Expulsat, doncs, de Veneçuela, Ramon Curcó pren la decisió de la seva vida. Tenia més d'una opció però va decidir, el 1937, tornar a una Catalunya submergida en una violenta i confusa guerra civil. En la decisió sembla que hi va influir tant les pressions de la seva dona, segurament cansada dels darrers anys veneçolans plens de contrarietats de tota mena, però també desitjosa de poder reunir finalment tota la seva família; com la voluntat de salvar el patrimoni que havia construït a Torregrossa i que els avatars de l'època amenaçaven. Consolidar aquest patrimoni li semblava que era un primer pas per recuperar tot allò que, amb males arts, havia perdut a Veneçuela i pel qual pledejava des de feia anys.

Instal·lat a Torregrossa, durant l'any i escaig que quedava de guerra no va jugar cap paper en les institucions, tot i que va intentar aportar el seu prestigi i el seu saber acumulat per influir en el bon govern del poble en uns moments certament tràgics. Molt especialment en qüestions relacionades amb l'abastiment de la població. Com també va intentar donar un nou impuls al negoci familiar abastint a la tropa del front proper, un tipus de comerç que a Amèrica havia practicat abastament amb diferents campaments de treballadors.

No va servir de res que no hagués tingut cap protagonisme en els fets que van sacsejar el poble a partir de l'estiu de 1936. El seu cas, explica Conxita Mir, experta en els mecanismes de la repressió franquista, és tot un model de la manera que aquesta tenia de procedir, de com es va muntar una causa –que volia ser exemplificant– contra un home de decidida i reconeguda trajectòria republicana, en les rengles, val a dir, del republicanisme democràtic i reformista. Que un dels seus germans hagués tingut una actuació política destacada a partir dels fets d'octubre de 1934 segur que va ajudar a que aquells que, coneixedors dels fets i podien ajudar-lo, es neguessin a fer-ho. Així doncs, Ramon Curcó, detingut poques setmanes després de l'ocupació

franquista, va ser sotmès a un consell de guerra sumaríssim i afusellat al cementiri de Lleida el maig del mateix 1939.

El llibre de Conxita Mir és, doncs, la història d'una aventura tan inversemblant que necessitava ser minuciosament documentada, però és també un retall rellevant d'un període problemàtic, tràgic, però substancial de la nostra història. Un llibre, doncs, del tot recomanable.

Jaume Barrull Pelegrí

Ressenyes i notes de lectura

Llicència
Aquesta obra està sota una llicència internacional Creative Commons Reconeixement-NoComercial-SenseObraDerivada 4.0. L'autor/a que publica en aquesta revista està d'acord amb els termes següents:
a. L'autor/a cedeix en exclusiva tots els drets de propietat intel·lectual a l'editor/a per a tot el món i per a tota la durada dels drets de propietat intel·lectual vigents aplicables.
b. L'editor/a difondrà els textos amb la Creative Commons Reconeixement-NoComercial-SenseObraDerivada 4.0, la qual permet compartir l'obra amb tercers, sempre que en reconeguin l'autoria, la publicació inicial en aquesta revista i les condicions de la llicència.

Licencia
Esta obra está bajo una licencia internacional Creative Commons Atribución-NoComercial-SinDerivadas 4.0. El autor o la autora a que publica en esta revista está de acuerdo con los términos siguientes:
a. El/la autor/a cede en exclusiva todos los derechos de propiedad intelectual al/la editor/a para todo el mundo y toda la duración de los derechos de propiedad intelectual vigentes aplicables.
b. El/la editor/a difundirá los textos con la Atribución-NoComercial- No Derivada 4.0 Internacional que permite compartir la obra con terceros, siempre que éstos reconozcan su autoría, su publicación inicial en esta revista y las condiciones de la licencia.

License
This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License. The author who publishes in this journal agrees to the following terms:
a. The author exclusively assigns all intellectual property rights to the publisher worldwide and for the entire duration of the applicable intellectual property rights.
b. The publisher will distribute the texts under the Attribution-NonCommercial-NoDerivs 4.0 International, which allows the work to be shared with third parties, as long as they acknowledge the authorship, the initial publication in this magazine and the conditions of the license.